

ciszterci könyvtárak

A →ciszterciek 1142--1270 között alapított 18 mo.-i monostorában a könyvtár (armarium) alapítását rendi előírások szorgalmazták. A gyűjtemények szoros kapcsolatban álltak az európai rendházakkal: Egresen a franciao.-i Montpellier monostorának könyveit forgatták, egy Münchenben őrzött kódex scriptora 1505-ben a pilisi bibliotékát látogatta meg. A reformáció és a török hódítás idején a ~ is elenyésztek: Bélapátfalván 1509-ben 85 kötet, Borsmonostoron 1567-ben, az utolsó apát halálakor 2 misekönyv, 1 graduále és 2 „régí könyv” volt, a toplicai monostor gyűjteményéből pedig egyetlen kódex maradt fenn.

A rendházak a török időkben jórészt elpusztultak, csak a nyugat-mo.-i peremterületeken maradt meg néhány. Könyvtáraikról alig van információnk, csupán Borsmonostor 1700. évi összeírásában említenek néhány liturgikus könyvet (tehát nem a könyvtár állományát regisztrálták). A ma is látogatható műemlékkönyvtár, Zirc, a 18. sz.-ban vált jelentőssé. 1814-ig sziléziai apátjai voltak, s csak akkor lett önálló, amikor a porosz állam feloszlatta az ottani ciszterci közösségeket. Az épületegyüttes (rendház, templom és könyvtár) teljes felépítése több mint 100 évig tartott. Az első nagyobb építési szakaszban (1739--52) a templom és a rendház épült fel, a könyvtár berendezését csak az 1850-es években fejezték be. A szerzetesek Sziléziából magukkal hozott könyveiket eredetileg a sekrestye melletti helyiségben tartották. 1815-ben már 3800 könyvük volt. Ferdinand Villax apát (1826--57) személyesen is sokat tett az állomány gyarapításáért. Az egyik legfontosabb, vásárlás útján ide került magánkönyvtár Fejér György (1766--1851) történészé, a pesti →egyetemi könyvtár igazgatójéé volt. A könyvtár berendezésének terveit Leopold Preiss készítette. Gyors fejlődését a rendház részben annak köszönhette, hogy átvette a →jezsuiták egykori egri, pécsi és székesfehérvári gimnáziumait.

Irod.: Ferenc L. Hervay, *Repertorium historicum Ordinis Cisterciensis in Hungaria*, Roma, 1984; Adattár XVI--XVIII/18, II, 1996; Adattár XVI--XVIII/19, I, 2001.

Monok István--Varga András